

BLADMÖGEL PÅ IMPATIENS (FLITIGA LISA M.FL.)

Flitiga Lisa (*Impatiens walleriana*) är en uppskattad sommarblomma som sedan länge har förknipats med vitalt växtsätt, fina färger och inte minst, få sjukdomsproblem. Bilden ändrades sommaren 2007, då de första angreppen av en förödande sjukdom dök upp i sommarblommeplanteringar i Sverige. Redan då kunde det konstateras att det rörde sig om en art av bladmögel. Den fuktiga sommaren-hösten 2008 dök problemet allmänt upp på många platser i landet.

Orsaken till angreppen visade sig vara en bladmögelart, *Plasmopara obduscens*, som tillhör oomyceterna*. Endast arter och sorter inom släktet *Impatiens* angrips. Sjukdomen har observerats på vilda *Impatiens*-släktingar i USA redan på 1880-talet och beskrevs i Tyskland redan för 100 år sedan. Det dröjde emellertid ända till 2003–2004 innan sjukdomen uppmärksammades igen på grund av utbredda angrepp i England. Därefter har förekomst konstaterats i alla världsdelar, och under 2008 har bladmöglet ställt till stor skada i många länder på grund av det milda och fuktiga vädret. De flesta rapporterna handlar om skador utomhus

Flitiga Lisa angripna av bladmögel, *Plasmopara obduscens*. Plantorna har stannat upp i växt, merparten av bladen har gulnat eller ruttnat och fallit av i förtid.

vid hög fuktighet och växlande temperaturer, men även växthusodlingar har drabbats.

Skadebild

De allra första symptomen är ofta oansenliga och består endast av en ljus, gulaktig spräcklighet på ovansidan av äldre blad, vilken lätt kan förväxlas med näringsbrist eller kvalsterangrepp. Bladkanterna rullas ofta uppåt inåt. Vid ideala infektionsförhållanden täcks snabbt bladens undersidor av ett glest eller tätare vitt svampludd. Angripna blad ruttnar eller gulnar och faller av i förtid. Mer eller mindre bladlösa stjälkar sticker upp i planteringen.

När sjukdomen framskrider infekteras även yngre blad och stjälkar, blomningen avtar och plantorna blir hämmade i tillväxten eller kollapsar och dör. Hela förloppet kan ske på några få dagar och plantförlusterna kan uppgå till 100%. Småplantor som drabbas dör snabbt av angreppet.

Symtomen utomhus dyker upp efter perioder med hög fuktighet under sommar-höst.

Smittkällor, spridning och infektion

Smittan kan spridas över stora avstånd med växtmaterial, t.ex. sticklingar och småplantor, möjligen också med frö. Bladmöglet kan finnas latent och börja växa först när klimatet är lämpligt, då det snabbt bildas ett stort antal sporer som sprider sjukdomen vidare. Ofta är det först i detta läge som angreppet upptäcks, och bekämpning är då inte längre så effektiv. Angreppen blir särskilt kraftiga vid olika typer av plantstress.

I plantbestånd sprids smittan med vattenstänk och luftströmmar. De luftburna sporererna möjliggör snabb spridning även över längre avstånd utomhus. För groning av sporer samt vidare infektion krävs en vattenfilm på bladytan under minst sex timmar. Det är särskilt farligt om bladen är våta över natten, eftersom många arter av bladmögel producerar sporer då. Alla ovanjordiska delar av plantorna kan infekteras.

* Oomyceter är svampliknande organismer besläktade med alger. Många oomyceter lever på växter.

Vid utvecklade angrepp utbildas långlivade vilsporer (oosporer), som ligger kvar i växtrester, jord, krukor, bord m.m., och som kan överleva i flera år.

Värdväxter är odlade och vilda arter av släktet *Impatiens*. I praktiken har ett stort antal sorter av enkla och fyllda flitiga Lisa visat sig vara mottagliga för sjukdomen, men det finns även uppgifter om att lyckliga Lotta (*Impatiens hawkeri* Nya Guinea) kan drabbas. Däremot saknas säkra uppgifter om klara sortskillnader i resistens mot sjukdomen.

Åtgärder

Plantor som utsätts för stress är generellt mer mottagliga för sjukdomen, och det finns exempel på att de skuggälskande *Impatiens* i soliga lägen och höga temperaturer skadas mer än i skuggiga och svalare lägen. Öppna platser med bra genomluftning ska föredras vid plantering.

Vid synliga angrepp ska allt angripet växtmaterial, inklusive jordklump och eventuellt krukor, tas bort, samlas ihop i säckar och destrueras. Bäst är att även ta bort övre jordskiktet och ersätta med frisk jord, men det är ändå inte lämpligt att plantera *Impatiens* på samma plats året därpå. Därefter kan, om inga nya fall av bladmögel i kulturen konstateras, prövas att sätta *Impatiens* igen, men med övervakning för att tidigt upptäcka eventuella bladmögelsymptom!

Växthusodlingar startas i rena växthus, med nya krukor och rena odlingsbrätten samt med friskt frö och plantmaterial. Har det varit bladmögelproblem i ett odlingsföretag eller på dess produkter bör kulturen nästa år helst flyttas till ett annat växthus. Att se till att frö och sticklingar i framtiden kommer från friskt ursprungsmaterial är frö- och småplantsleverantörernas ansvar. Sorter som visat sig känsliga bör om möjligt bytas ut.

Avgörande under odlingstiden är att hålla nere fuktigheten. Vattning ska ske på morgonen så att bladverket har hunnit torka upp innan kvällen. Använd fläktar för att undvika stillastående, fuktig luft. Håll goda plantavstånd och elda-lufta vid behov.

Övervaka plantorna så att angrepp upptäcks tidigt. Släng plantor som visar symptom och även närmast angränsande plantor, trots att de synbart är friska. Alla fungicider ska användas innan sjukdomen utvecklas, varför åtminstone tidigare drabbade odlare under det närmaste året efter

Bildrättigheter saknas

På undersidan av bladen bildas ett vitt, mer eller mindre tätt svampludd. Bladkanterna vänder sig uppåt inåt. Bladens översida får en ljus, gulaktig spräcklighet.

angrepp bör spruta förebyggande mot bladmögel. Om kulturen synbart är frisk räcker det att behandla mot slutet av kulturen så att skyddet finns i plantorna vid försäljning och plantering. Lämpliga preparat är Aliette och Previcur/Proplant samt, för att kunna växla med fler, även strobiluriner som Amistar eller Candit. I fritidsodling finns inga preparat som är effektiva mot bladmögel.

Inspektera plantorna innan utplantering. Titta på fullt utbildade, nedre blad och undersök bladens undersida. Plantor som uppvisar symptom skall kasseras och resterande plantor behandlas enligt ovan!

www-adresser

bioforsk.no/PublicationAttachment.aspx?publicationid=11805&attachmentid=1741
csl.gov.uk/documents/plantClinicNews0908.pdf
agric.wa.gov.au/content/HORT/FLOR/floriculture_200612.pdf sid.12
defra.gov.uk/planth/pr/pobducens.pdf
eppo.org/QUAREANTINE/Alert_List/deleted%20files/fungi/Plasmopara_obducens.doc

Text: Monica Borg Ohlson
Monica Konsult
Gamla prästgårdsvägen 1
734 51 Kolbäck
Tel: 0220-408 18, 070-645 59 98
e-post: monica@monicakonsult.u.se

Foto: Monica Borg Ohlson, Tomas Lagerström
November 2008

Faktabladerna kan beställas som årsabonnemang, komplett serie eller enstaka exemplar.

Eftertryck av denna publikation är förbjudet enligt lag. Den som vill mångfaldiga något av innehållet måste först få tillstånd från SLU. Tel: 018-67 23 47

© Sveriges lantbruksuniversitet ISSN 0281-8566

Ansvarig utgivare och redaktör:

Maj-Lis Pettersson
E-post: Maj-Lis.Pettersson@ekol.slu.se
Hemsida: <http://www.slu.se/vaxtskyddtradgard>
Distribution: SLU Publikationstjänst
Box 7075, 750 07 Uppsala
Tel: 018-67 11 00
E-post: publikationstjanst@slu.se